

ОГДАНСЬКИЙ Кирило Миколайович,
канд. екон. наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0002-8126-4977
Україна

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГОВИХ ОЦІНОК У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД

Трансформаційні перетворення, що відбуваються в економіках держав світу, зумовлюють необхідність зрушень в системі рейтингового оцінювання стану економіки країни, її системних складових елементів та формування стратегічних перспектив. Концептуальні зміни акцентів стратегічного розвитку національної економіки зумовлені впливом факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ. Відповідні передумови економічних перетворень на макрорівні, повномасштабне воєнне вторгнення на територію України, глобалізаційні трансформації – формують синергетичні важелі рушійних основ відповідних перетворень. У даному контексті міжнародні рейтингові оцінки стану економіки України зумовлюють розуміння достеменної ситуації в економічній системі держави.

Основоположним у контексті визначення рейтингових показників економіки держави є рівень її конкурентоспроможності у порівнянні із іншими державами світу. У період до 2020 року найбільш вагомим показником у означеній проблематиці був Індекс глобальної конкурентоспроможності. Методику розрахунку даного Індексу було запроваджено Всесвітнім економічним форумом у 2004 році. 98 різноманітних індикаторів формували загальний інтегральний економічний показник у 12 групах: інститути; інфраструктура; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій; макроекономічна стабільність; здоров'я; навички; ринок товарів; ринок праці; фінансова система; розмір ринку; динамічність бізнесу; інноваційний потенціал. Однак, враховуючи ряд зовнішніх аспектів впливу, у 2020 році Всесвітній економічний форум припинив розрахунок даного економічного показника. Відповідна ситу-

ація ускладнила ступінь оцінки рівня конкурентоспроможності економік держав світу та зумовила необхідність продовження пошуку індикаторів оцінки в означеній тематиці.

Одним із найпоширеніших напрямів є саме забезпечення комплексного підходу у інноваційності становлення інструментів управління та контролю за реалізацією інвестиційних проєктів та програм макроекономічного рівня, як флагмана економічних перетворень в умовах сьогодення. Зростання кількості інвестиційного додаткового капіталу, економічні зрушення, зміни на зовнішньоекономічному ринку зумовили необхідність адаптування, пристосування та активного використання інструментів управління у сфері визначення рівня інвестиційної привабливості держави з метою забезпечення високого рівня її конкурентоспроможності на вітчизняних та міжнародних ринках.

Комплексна модернізація економіки майбутнього формує нагальні потреби актуалізації питання глобалізаційних зрушень й трансформацій економічних процесів в контексті забезпечення синергетичного ефекту від впливу інтерактивних технологій на реалізацію спектру інвестиційних проєктів та програм макроекономічного рівня, а тому – не викликають сумнівів у своїй актуальності.

Одним із найбільш розповсюджених та часто вживаних індексів при проведенні оцінки стану економіки держави є індекс інвестиційної привабливості. Відповідний показник дає змогу оцінити економічну систему держави з огляду доцільності вкладання додаткового капіталу та фінансування середньо- та довгострокових інвестиційних проєктів макроекономічного рівня.

На рис. 1 зображено значення індексу інвестиційної привабливості України у період 2015–2021 рр.

Аналітична оцінка значення індексу інвестиційної привабливості економіки України показала, що наразі для зростання економіки України недостатньо власних внутрішніх фінансових джерел, а тому, – проблематика залучення додаткового фінансування є актуальною та першочерговою. Особливого значення у даному контексті набуває необхідність вирішення нагальних економічних проблем, що пов'язані із реалізацією та становленням високого рівня інвестиційної привабливості економіки України.

Детально проаналізувати індикаторні показники стану економічної системи держави можливо за даними, наведеними у табл. 1.

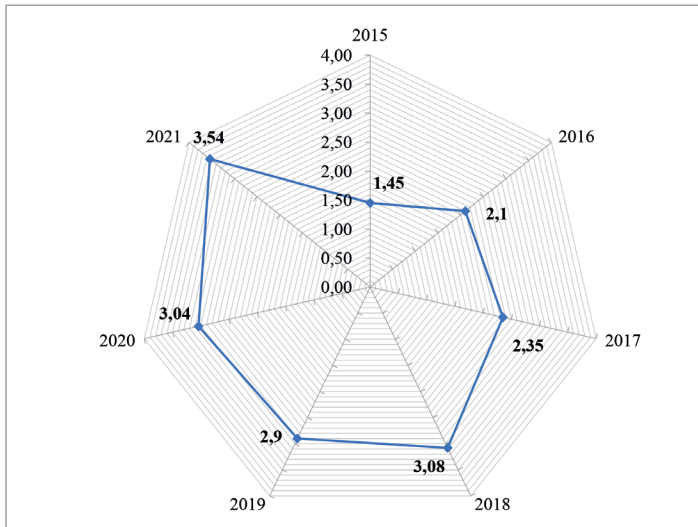

Рис 1. Індекс інвестиційної привабливості України у 2015-2021 рр.¹

Таблиця 1

Аналіз інвестиційної привабливості економіки України крізь призму індикаторів міжнародних рейтингових агентств, 2012-2023 рр.

Джерело: дослідження автора.

Індикатор	Оцінка	Роки						
		2012	2014	2016	2018	2020	2022	2023
Індикатор індексу легкості ведення бізнесу	Рейтингова оцінка	142	152	112	83	76	79	81
	Максимальне значення	183	183	189	180	190	190	192
Індикатор індексу глобальної конкурентоспроможності	Рейтингова оцінка	89	73	76	85	-	-	-
	Максимальне значення	139	144	144	138	-	-	-
Індикатор індексу інвестиційної привабливості	Рейтингова оцінка	2,15	2,65	2,87	3,07	2,40	2,48	3,5
	Максимальне значення	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

В умовах євроінтеграційних процесів, глобалізаційних зрушень та можливих перетворень економічних систем першочерговим постає завдання формування пріоритетних напрямків сучасного інструментарію управління та контролю за досягненнями компанії крізь призму синергетичного ефекту в контексті формування інтерактивних технологій.

¹ Марченко І. С. Міжнародна конкурентоспроможність України в Європейському конкурентному просторі: автореф. ... дис. канд. екон. наук: 08.00.02. Харків, 2018. 25 с.

Таким чином, виокремлюємо три основоположні індикатори інвестиційної привабливості економіки України крізь призму міжнародних рейтингових агентств: Індикатор індексу легкості ведення бізнесу, Індикатор індексу глобальної конкурентоспроможності, Індикатор індексу інвестиційної привабливості економіки держави.

Детальну оцінку рівня інвестиційної привабливості в Україні проводить Європейська Бізнес-Асоціація² шляхом опитування керівників провідних компаній-членів Асоціації з усіх секторів бізнесу з метою вивчення їх бачення стану розвитку інвестиційної привабливості в державі (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка Європейською Бізнес-Асоціацією інвестиційної привабливості України у період 2010-2022 рр.

Джерело: дослідження автора.

Інвестиційна привабливість	Роки												
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	3,20	2,90	2,15	2,12	2,65	2,57	2,87	3,09	3,07	2,95	2,40	2,75	2,48

Таким чином, за результатами проведеної комплексної оцінки Європейською Бізнес-Асоціацією інвестиційної привабливості економіки України у період 2010–2022 рр. бачимо, що з 2017 року даний показник зменшувався на постійній основі. Таке становище відображає непослідовність проведення реформ, політико-економічну нестабільність, наявність невирішеного воєнного конфлікту на сході країни. Крім того, відповідна ситуація зумовлює ускладнення роботи із закордонними та вітчизняними інвесторами, посилюючи корупційні ризики та знижуючи ступінь довіри інвесторів до дієвості та стабільності економічної системи держави.

Однією із найбільш розповсюджених рейтингових оцінок стану економічної системи держави є оцінка за даними рейтингу інноваційних економік держав світу. Міжнародна агенція «Bloomberg» розраховує показники за означеним рейтингом з 2016 р. по теперішній час. Так, за даними рейтингу інноваційних економік держав світу³ у 2022 р. Україна посіла 58 позицію серед 60 держав світу, що відображені у рейтинговій

² Global Innovation Index 2022. URL : https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2022/GII_2022_results.pdf.

³ Bloomberg 2022 Innovation Index. URL: <https://i.redd.it/uq5b0b0odg61.jpg>

оцінці. За загальною оцінкою означених економічних показників у період з 2015 року до теперішнього часу Україна втратила у означеному рейтингу більше 25 позицій, що, безумовно, має негативний вплив на її інвестиційну привабливість та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. За даними Індексу інноваційного розвитку Агентства «Bloomberg» наразі гірші рейтингові показники мають лише Алжир та Іран. Послаблення рейтингових позицій України спостерігається у наступних складових означеної рейтингової оцінки (рис. 2).

Джерело: дослідження автора.

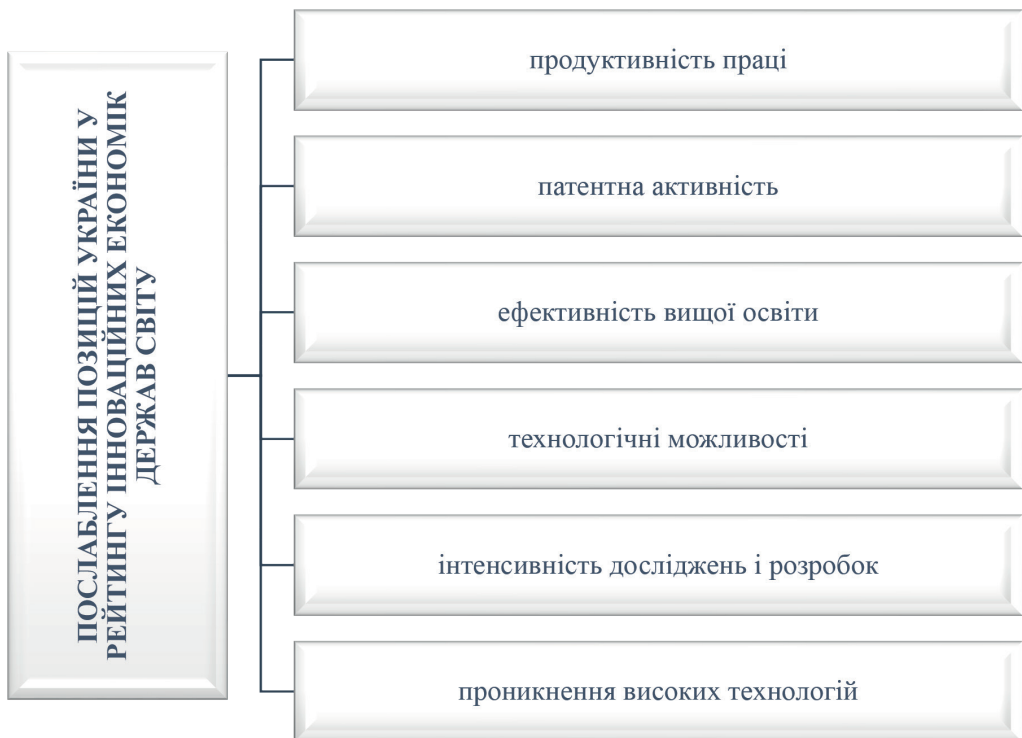

Рис. 2. Критичний аналіз проблемних аспектів послаблення рейтингових позицій економіки України у рейтингу інноваційних економік держав світу за даними Агентства «Bloomberg», 2023 р.

Отже, проведений критичний аналіз проблемних аспектів послаблення рейтингових позицій економіки України у рейтингу інноваційних економік держав світу за даними Агентства «Bloomberg» свідчить, що за шістьма основними напрямками спостерігається суттєве зниження рейтингових позицій, а саме:

- продуктивність праці;
- патентна активність;

- ефективність вищої освіти;
- технологічні можливості;
- інтенсивність досліджень і розробок;
- проникнення високих технологій.

Особливої уваги потребують наступні розрахункові показники:

- ефективність вищої освіти, яка визначається як частка випускників закладів вищої освіти в загальній кількості випускників освітніх установ;
- виробництво з доданою вартістю або технологічні можливості (додана вартість виробництва по відношенню до значення валового внутрішнього продукту);
- інтенсивність досліджень і розробок (витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи по відношенню до значення валового внутрішнього продукту);
- концентрація дослідників (чисельність науковців на 1 млн. мешканців країни);
- проникнення високих технологій або кількість високотехнологічних підприємств (частка інноваційних компаній в загальній кількості підприємств, що діють на території держави).

Наступним рейтинговим показником стану економічної системи України є значення Інноваційного індексу Європейського інноваційного табло⁴. Відповідний Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло показує значення за допомогою комплексної оцінки 27 різноманітних економічних індикаторних показників, що розподіляються у 10 блоків. Даний підхід дає можливість порівнювати інноваційну діяльність держав Європейського співтовариства, а саме:

- країн-кандидатів на вступ у Європейський Союз;
- інших держав, що бажають приєднатись до Європейського Союзу.

Крім того, за допомогою відповідного економічного показника є можливим визначення сильних та слабких сторін національних інноваційних систем, що є допоміжним фактором у визначенні пріоритетних проблем, які необхідно вирішувати.

За результатами рейтингу усі країни, що представлені у табло, розподіляються на чотири групи. У минулому році, як і в попередні періоди, Україна зарахована до групи «скромних або повільних новаторів», іннова-

⁴ Доповідь про людський розвиток 2021/2022. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22overviewrupdf.pdf>

ційні показники яких є приблизно на 50 % нижче за середні по Європейському Союзу.

Пріоритетні аспекти економічної системи України у значенні Інноваційного індексу Європейського інноваційного табло у 2022 році представлені у табл. 3.

Отже, за показники динаміки змін значення Інноваційного індексу Європейського інноваційного табло для економіки України відповідають наступні складові, а саме:

- людські ресурси;
- привабливі дослідницькі системи;
- інноваційне середовище/діджиталізація;
- фінанси і підтримка інновацій;
- витрати на інновації;
- інноватори;
- зв'язки;
- інтелектуальна власність;
- вплив на зайнятість;
- вплив на експорт.

Таблиця 3

**Динаміка зміни значення Інноваційного індексу
Європейського інноваційного табло для економіки України
у період 2020-2022 рр.**

Джерело: дослідження автора.

Найменування показника Інноваційного індексу Європейського інноваційного табло	Роки		
	2020	2021	2022
людські ресурси	46,4	31,8	25,8
привабливі дослідницькі системи	15,1	17,3	10,4
інноваційне середовище/діджиталізація	97,5	72,0	64,5
фінанси і підтримка інновацій	9,8	17,7	25,8
витрати на інновації	34,8	41,0	-
інноватори	22,6	-	-
зв'язки	36,5	10,1	9,5
інтелектуальна власність	22,4	9,8	8,8
вплив на зайнятість	80,5	78,2	65,5
вплив на експорт	35,3	37,5	28,5

Таким чином, аналіз низки міжнародних індексів щодо інноваційного розвитку засвідчив, що країни-лідери мають кращі показники за такими параметрами як ділова активність, людський капітал, витрати на проведення досліджень тощо. Вони спрямовують значні капіталовкладення в інновацій та мають більш кваліфіковану робочу силу.

Основними проблемами забезпечення високих рейтингових позицій економіки України за оцінками міжнародних рейтингових агентств та асоціацій можна виокремити наступні (рис. 3).

Джерело: дослідження автора.

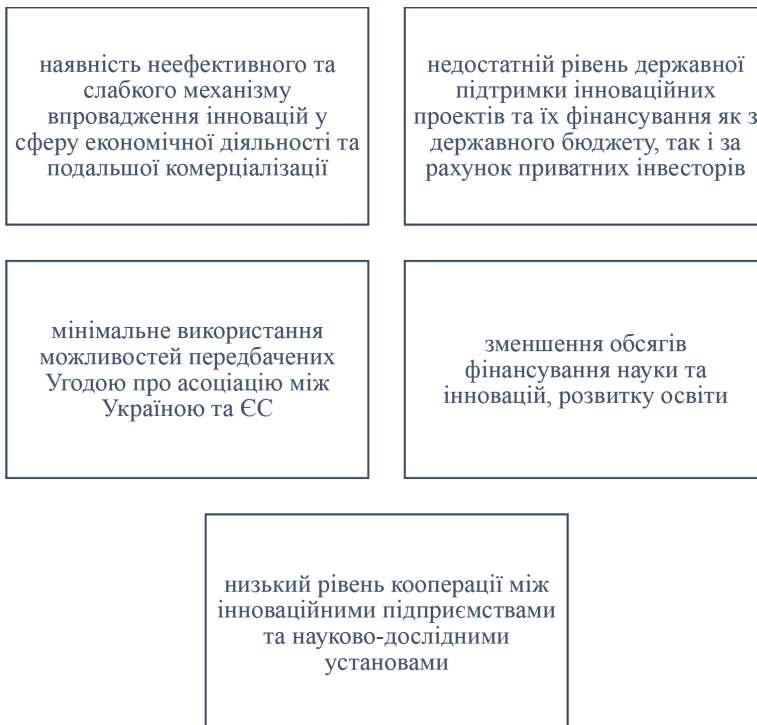

Рис. 3. Перелік головних проблемних аспектів забезпечення високих рейтингових позицій економіки України за оцінками міжнародних рейтингових агентств та асоціацій, 2024 рік

Сьогодні Україна проходить доленосні випробування. З урахуванням викликів часу вона має знайти вірні відповіді. Але основні, безумовно, кореняться в економіці, а точніше – в деіндустріалізації її виробничого базису і сировинній спрямованості виробництва⁵.

Головними рекомендаціями щодо становлення та забезпечення розвитку економічної системи України найближчим часом є наступні (рис. 4).

5 Losse B., Wettach S. Ein Aufb auplan, kein Geschenk! Wirtschaft swoche. 2022. No. 23. P. 38—39.

Джерело: дослідження автора.

Зміна підходів до належного врядування на засадах стратегічного менеджменту

Побудова в Україні потужної і стійкої системи забезпечення національної безпеки, насамперед її оборонного сектору,

Наближення до стандартів НАТО з питань стратегічного оборонного менеджменту

Співробітництво з країнами НАТО, іншими іноземними партнерами у відбудові вітчизняної оборонної промисловості

Створити спеціалізовану громадську експертну раду з питань розвідки

Рис. 4. Перелік основних рекомендацій щодо становлення та забезпечення розвитку економічної системи України у період повоєнного відновлення

Ці рекомендації мають забезпечити набуття Україною таких властивостей, які характеризують її як гідного суб'єкта міжнародних відносин, бажаного учасника систем економічного співробітництва та колективної безпеки, надійним партнером, контрибутором «доданої вартості» та дають їй право розраховувати на відповідні економічні та безпекові зиски. Для України важливо не втратити на етапі повоєнного відновлення той потенціал привабливості серед партнерів, якого вона набула під час самовідданого опору агресії, скористатися шансом на оновлення, що коштував їй величезних втрат.

Поляризація глобальних функцій у світовій економіці визначила геополітичний статус окремих країн, добробут громадян, рівень розвитку науки й освіти. На сьогоднішній день головним невирішеним питанням для України залишається пошук фінансових ресурсів, які можуть надати міжнародні організації та західні країни. Але основними зацікавленими особами (стейкхолдерами) повинні бути органи державної влади, наука і бізнес.

Забезпечення високого рівня економічної безпеки є можливим, в першу чергу, завдяки швидкому реагуванню на фактори ризику, прийнятті виважених управлінських рішень (рис. 5).

Джерело: дослідження автора.

Рис. 5. Фактори ризику, що впливають на забезпечення високого рівня економічної безпеки України

В сучасних умовах трансформаційних зрушень реалізація Четвертої промислової революції є запорукою формування конкурентоспроможної економіки на міжнародному ринку, що генерує можливість для економіки України доєднатись до пулу розвинених країн світу. Синергетичний ефект від інтегрованої модернізації економіки формує пріоритети використання високопродуктивних інноваційних технологій, проведення модернізації, запровадження технологічного прориву.

Комплексний підхід у формуванні єдиного механізму запровадження інноватики в економіці України формує пріоритети сталого економічного розвитку, можливості для розширення та розвитку інноватики, діджиталізації, високотехнологічного стратегічного планування та прогнозування промислового прогресу у післявоєнний період.